

Universitetskanslersämbetet
Box 7703
103 95 Stockholm

Svar på remiss: Kvalitetssäkring av forskning. Rapportering av ett regeringsuppdrag

Kungliga biblioteket (KB) stödjer i huvudsak UKÄ:s förslag i rapporten ”Kvalitetssäkring av forskning. Rapportering av ett regeringsuppdrag”.

I tillägg till KB:s kommentarer på rapporten föreslår KB att implementeringen av öppen vetenskap inkluderas i det fortsatta arbetet med kvalitetssäkring av forskning.

UKÄ:s uppdrag att granska exempelvis lärosätenas forskarutbildning har inte omfattat granskning av forskningens (avhandlingarnas) kvalitet. Sådan granskning ligger inom lärosätenas egna system för kvalitetssäkring. UKÄ anser forskningens kvalitetssäkring snarare än forskningens kvalitet per se ska utgöra fokus i de kommande granskningarna, vilket ligger i linje med tidigare praxis. KB finner detta välbetänkt. Kvalitetssäkring bör i första hand ske internt inom respektive forskningsämne och utifrån ämnets förutsättningar och uppfattning om god kvalitet. Detta ligger även i linje med regeringens så kallade tillitsreform, som syftar till att utveckla formerna för den statliga styrningen genom att balansera behovet av kontroll med förtroende för medarbetarnas verksamhetsnära kunskap och erfarenhet.

UKÄ gör vissa bedömningar i sin rapport, vilka kommenteras nedan:

Huvudansvaret för att forskningen håller hög kvalitet vilar på lärosätet och UKÄ:s uppgift är att, genom sina granskningar, säkerställa att lärosätet tar detta ansvar

och främjar hög forskningskvalitet.

UKÄ finner att det redan i forskningens förutsättningar finns etablerade system för kontinuerlig kollegial granskning. För att kunna tala om ett sammanhängande kvalitetssäkringssystem krävs dock att resultaten samlas in och används som underlag i strategiska beslut, vidare att det på lärosätena finns möjlighet att reflektera över och fatta beslut utifrån granskningsresultatet. KB uppfattar att UKÄ främst vill vara stödjande i ett sådant internt granskningsarbete inom olika forskningsämnen och lärosäten, vilket KB finner välbetänkt.

UKÄ ser positivt på framtagandet av ett nationellt ramverk för kvalitetssäkring av forskning.

UKÄ anser att ansvaret för att ta fram ett gemensamt ramverk för forskningens kvalitetssäkring bör vila på lärosätena, vilket KB stödjer.

Jämställdhet är en viktig kvalitetsfråga som bör granskas inom ramarna för uppdraget att kvalitetssäkra forskning.

KB finner att UKÄ inte preciserar hur denna aspekt – som nämns i både högskolelagen och den forskningspolitiska propositionen – ska beaktas, men stödjer ambitionen att ta fram separata bedömningsgrunder.

Forskningens samverkan och forskningens nyttiggörande bör inkluderas i granskningen av forskningens kvalitetssäkring.

KB uppmuntrar till att samverkansaspekten beaktas i större omfattning än som sker i dag och att metoder för att värdera samverkan utvecklas och jämföras med de metoder som används för att värdera vetenskaplig kvalitet och pedagogisk skicklighet.

UKÄ gör bedömningen att arbetslivsperspektivets behov utvecklas i relation till forskningens kvalitetssäkring. KB noterar att kopplingen till arbetsmarknaden redan och på goda grunder är en integrerad aspekt av UKÄ:s utvärdering av utbildningar, men ser inte att denna aspekt är lika motiverad när det gäller bedömningen av forskningens kvalitet.

UKÄ:s granskningar av forskningens kvalitetssäkring bör bygga på såväl kvantitativa som kvalitativa underlag.

KB finner det naturligt att alla tillgängliga analysverktyg kommer till användning vid granskning av forskning, men vill betona vikten av kombination och sammanvägning av kvalitativa och kvantitativa faktorer.

UKÄ framhåller som principiell utgångspunkt att kvantitativa underlag i möjligaste mån bör bygga på befintlig statistik. KB vill påminna om de många felkällor som finns i befintliga kvantitativa system och rekommenderar *dels* att de inte används utan vidhängande kvalitativ analys, *dels* att olika forskningsämnen bara jämförs med sig själva.

UKÄ föreslår att lärosätets analys av och förhållningssätt till de kvantitativa uppgifterna blir föremål för bedömning snarare än de kvantitativa indikatorerna i sig. KB finner detta välbetänkt och vill betona vikten av att lärosätena tillåts kommentera, förklara och själva värdera de kvantitativa indikatorerna.

Granskning av forskningens kvalitetssäkring bör göras av oberoende bedömargrupper bestående av sakkunniga från högskolesektorn samt representanter för studenter, doktorander och arbetsliv.

KB stödjer detta, men framhåller, här som ovan, att arbetslivets perspektiv har mindre relevans för granskning av forskning än för granskning av utbildning även när hänsyn tas till skillnaden mellan grundforskning och tillämpad forskning. Arbetslivets perspektiv är dock viktigt i samverkansaspekten och kan bidra till skärpning av vissa forskningsfrågor. En stärkt samverkan mellan lärosäten och det omgivande samhället kan antas påverka forskningens inriktning i ömsesidig dialog.

När bedömargrupperna sätts samman ser KB det som önskvärt att även arbetslivets representanter har god inblick i forskningens villkor.

Den granskning av forskningens kvalitet som sker vid lärosätet ska vara systematisk och leda till kvalitetshöjande åtgärder.

KB stödjer denna synpunkt, som tillgodoser vikten av samordnad uppföljning av forskningens kvalitet och samtidigt beaktar forskningens oberoende.

Öppen vetenskap och öppen tillgång till forskningsresultat

EU och den svenska regeringen har ställt sig bakom omställningen till ett öppet tillgängligt vetenskapssystem. KB rekommenderar därför att implementeringen av öppen vetenskap innefattas i granskningen av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete.

I regeringens forskningsproposition (Kunskap i samverkan - för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft, prop. 2016/17:50) behandlas de stora utmaningar som samhällets digitalisering innebär. Det konstateras att den digitala utvecklingen på ett genomgripande sätt förändrar förutsättningarna för hur högre utbildning och forskning bedrivs, hur lärosäten organiseras, hur forskningsresultat kommuniceras samt hur samverkan sker med det omgivande samhället. Genom digitaliseringen av forskning och högre utbildning finns stora möjligheter för omställning till öppen vetenskap. I ett öppet vetenskapssystem stärks relationen mellan vetenskap och det omgivande samhället, bland annat genom att forskningsresultat görs öppet tillgängliga för alla. Några av de grundläggande delarna i ett öppet vetenskapssystem är öppen tillgång till vetenskapliga publikationer och forskningsdata, öppna lärresurser samt nya sätt att mäta forskningens värde. Ett öppet vetenskapssystem berör därmed högskolans samtliga tre uppgifter: utbildning, forskning och samverkan med det omgivande samhället.

Sveriges regering har påbörjat omställningen till öppen vetenskap genom strategiska satsningar för öppen tillgång till vetenskapliga publikationer och forskningsdata. I forskningspropositionen konstateras att öppen tillgång till forskningsresultat bidrar till att upprätthålla och främja en hög forskningskvalitet och därmed är en angelägenhet för hela samhället. Detta ställningstagande följer även EU-kommissionens rådsslutsatser för ett öppet vetenskapssystem som undertecknades av

samtliga forskningsministrar i EU:s medlemsstater i maj 2016. Att öppen tillgång till vetenskapliga publikationer, forskningsdata och andra forskningsresultat bland annat kan bidra till att förbättra kvaliteten, påskynda den vetenskapliga utvecklingen samt förhindra forskningsfusk konstateras även i EU-kommissionens (EU 2018/790) uppdaterade rekommendationer till medlemsstaterna gällande tillgång till och bevarande av vetenskaplig information.

EU-kommissionen rekommenderar (EU 2018/790) medlemsstaterna att fastställa och genomföra tydliga strategier för följande aspekter i ett öppet tillgängligt vetenskapssystem: öppen tillgång till vetenskapliga publikationer; hantering av öppet tillgänglig forskningsdata; infrastrukturer för öppen forskning; färdigheter och kompetenser; samt incitament och belöningar. För samtliga aspekter gäller rekommendationerna att de nationella strategierna och handlingsplanerna bör innehålla: konkreta mål och indikatorer för att mäta framsteg; genomförandeplaner; samt tillhörande ekonomisk planering.

KB föreslår härmed två sätt på vilka dessa aspekter för öppen vetenskap kan inkluderas i kvalitetssäkringen av forskning:

- Att lärosätenas implementering av öppen vetenskap, utifrån EC:s ovan nämnda rekommendationer, införs som en tematisk utvärdering, enligt UKÄ:s förslag. En sådan tematisk utvärdering kan utgå ifrån samtliga uppgifter som lärosätena ansvarar för, dvs. utbildning, forskning och samverkan. En sådan tematisk utvärdering skulle kunna fungera mycket väl som såväl pilottest som metodutveckling, så som det beskrivs i UKÄ:s rapport.
- Att implementeringen av strategier/handlingsplan för öppen vetenskap inkluderas i UKÄ:s bedömningsområden.

KB delar även de synpunkter som presenteras i UKÄ:s rapport gällande att den nuvarande indikatorsuppföljning (bibliometri och externa medel) av forskning som görs vid lärosätena behöver analyseras, kontextualiseras och kompletteras med andra typer av underlag. I omställningen till ett öppet vetenskapssystem är det som EU-kommissionen benämner ”nya generationens mått” av betydelse (EU 2018/790). Vidare rekommenderar EU-kommissionen medlemsstaterna att fastställa och genomföra tydliga strategier för anpassning när det gäller vetenskaplig information, systemet för rekrytering av och

karriärsutvärdering för forskare, utvärderingssystemet för beviljande av forskningsanslag samt utvärderingssystemen för forskningsinstitutioner. Dessa rekommendationer har betydelse för den kontinuerliga kollegiala granskning som beskrivs i UKÄ:s rapport.

KB föreslår därför att det fortsatta nationella arbetet följer den internationella utveckling där befintliga meriterings- och belöningsystem anpassas för att även ge incitament för öppen vetenskap.

Beslut i detta ärende har fattats av biträdande riksbibliotekarie Lars Ilshammar efter handläggning av Beate Eellend och Jonas Nordin.

Lars Ilshammar
Biträdande riksbibliotekarie

Beate Eellend
Jonas Nordin
Handläggare